

МЕТОД ЗАНУРЕННЯ В ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МОРСЬКИХ ФАХІВЦІВ

Волошинов С. А., к. пед. н., доцент

*Херсонська державна морська академія,
просп. Ушакова, 20, м. Херсон, Україна*

s_voloshinov@ukr.net

У статті проаналізовано дослідження з упровадження методу «занурення» в освітній процес, зокрема професійну підготовку морських фахівців. Обґрунтовано використання методу «занурення» у професійній підготовці майбутніх морських фахівців з використанням комплексу тренажерів на базі навчальних лабораторій. Використання методу «занурення» реалізується практичною частиною навчальних дисциплін, коли після отримання теоретичних знань студенти мають можливість відпрацювати практичні навички в умовах, близьких до реальних професійних. Для повного занурення використовуються сучасні тренажери та обладнання, а навчання здійснюється викладачами, які є діючими особами командного складу морських суден.

Ключові слова: морські фахівці, професійна підготовка, метод «занурення», тренажерна підготовка.

IMMERSION METHOD IN PROFESSIONAL TRAINING OF MARINE SPECIALISTS

Voloshynov S. A., PhD in Pedagogy, Associate Professor

*Kherson State Maritime Academy,
Ushakov Avenue, 20, Kherson, Ukraine*

s_voloshinov@ukr.net

The article analyses the research on the implementation of the “immersion” method in the educational process, in particular, the professional training of marine specialists. The author draws attention to the fact that the method of “immersion” allows you to study in conditions that are close to the real-life conditions of future professional activities. The research substantiates the use of the method of “immersion” in the training of future marine specialists using a set of simulators based on training laboratories. To implement training, the concept of its integration into the curriculum of marine specialist training has been implemented. Integrated plans for conducting training sessions have been developed for the students to receive all the certificates necessary for passing the practice and obtaining the first working a diploma. Simulation is divided into two stages. The first stage includes the training of cadets for production nautical practice. The second stage involves the preparation of documents to receive the first working a diploma. The use of the “immersion” method is realized by practical part of educational disciplines, after obtaining theoretical knowledge students have the opportunity to practice their skills in conditions close to real life. For full immersion, modern simulators and equipment are used, and training is provided by instructors who are active members of the crew of the vessels. It has been concluded that the method of immersion overcomes the traditionally established setting for learning as a hard work that generates an immersion in self-esteem and initiative, and productivity of learning. This method ensures the growing confidence of future marine specialists in their forces and facilitates the transition from education to self-education in the process of their training.

Key words: marine specialists, vocational training, immersion method, training.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими або практичними завданнями.

З урахуванням постійного впровадження новітніх технологій у світовій морській індустрії та судноплавстві крьюінгові компанії ставлять більш жорсткі вимоги до практиканта – майбутнього фахівця світової морської індустрії. Урахування цих вимог для підвищення конкурентоспроможності та виявлення потенційних можливостей морських фахівців в Україні вимагає удосконалення їхньої професійної підготовки та широкого залучення новітніх технологій в освітній процес. В умовах інформаційного суспільства, для якого властива інтенсифікація суспільних процесів та збільшення у геометричній прогресії знань людства, традиційні методи навчання не сприяють природному процесу задоволення жаги пізнання й ефективної підготовки до майбутньої професійної діяльності. Для цього доцільно використовувати у процесі професійної підготовки майбутніх морських спеціалістів активні

методи навчання. Одним з таких методів, що використовується у професійній підготовці спеціалістів різного профілю, є метод «занурення».

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано вирішення цієї проблеми й на які спирається автор.

Аналіз науково-педагогічної літератури із зазначеної проблеми свідчить, що проблеми професійної підготовки майбутніх фахівців морської галузі досліджували: А. Б. Андрійчук, С. Л. Барсук, Г. Ю. Васильченко, Л. Д. Герганов, Н. Г. Камінська, С. В. Козак, Н. М. Пріміна, В. В. Чернявський та ін. У більшості теоретичних і методичних наукових робіт метод «занурення» (імерсійний метод) розглядається у процесі навчання іноземних мов (В. А. Тимофєєв, А. Д. Виселко, А. А. Шакірова, Р. А. Валєєва та ін.). Як один з методів професійної освіти метод «занурення» розглядав Є. К. Гітман [1]. Дослідження процесу занурення в об'єкт пізнання як умову формування пізнавально-творчої самостійності студентів в евристичному навчанні здійснено С. В. Міхно [2]. В. Шавровська розглядала метод «занурення» як сучасну модель навчання й виховання у різновікових групах [3].

Поштовхом до дослідження методу «занурення» у навчанні стало наукове дослідження М. Щетиніна. Початковим положенням методу М. Щетиніна була ідея цілісного сприйняття і розуміння учнем усього річного курсу в короткий термін. Організаційно це досягається, по-перше, шляхом концентрованого вивчення одного предмета в можливо короткий термін і, по-друге, шляхом чотириразової повторюваності протягом навчального року подібного занурення, на більш високому рівні – від орієнтувального до творчого [4, с. 632].

У сучасній педагогічній теорії і практиці метод «занурення» стали називати концентрованим навчанням, яке залежно від числа дисциплін, що вивчаються одночасно, запропоновано згрупувати в три групи і відповідно розглядати три моделі організації концентрованого навчання: концентричне занурення – вивчення однієї-єдиної навчальної дисципліни протягом певного часу (від декількох днів до декількох тижнів); лінійне занурення – одноразове вивчення одного матеріалу протягом року (або всього курсу навчання); паралельне вивчення трьох-чотирьох дисциплін, що утворюють своєрідний модуль [5, с. 1330-1331]. Р. М. Грановська зазначає, що у методі «занурення» центр уваги переноситься на подальше застосування знань, і головним завданням для тих, що навчаються, стає розуміння, що автоматично включає мимовільне запам'ятовування. Пряма мета навчання полягає в тому, щоб спонукати до «життя» у певній ситуації, розуміти характер взаємодії в ній [6, с. 577-578].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, яким присвячується стаття. Формулювання мети статті (постановка завдання).

Незважаючи на наявні у вітчизняних та зарубіжних наукових публікаціях дослідження щодо застосування методу занурення в освіті (А. В. Хуторської, М. Щетинін та ін.), зокрема професійній (А. Д. Виселко, Є. К. Гітман, С. М. Овчаров, Н. А. Сушкова та ін.), обґрунтування й опис цього методу в професійній підготовці морських фахівців не достатньо досліджено.

Основне завдання статті – обґрунтувати доцільність методу «занурення» та здійснити його опис у професійній підготовці морських фахівців Херсонської державної морської академії (ХДМА).

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів.

Метод «занурення» дозволяє проводити навчання в умовах, що наближені до реальних умов майбутньої професійної діяльності. Тому його використання в професійній підготовці майбутніх морських фахівців є цілком обґрунтованим. Адже їхні професійні компетентності мають бути сформовані на високому рівні та чітко відпрацьовані професійні вміння, що

можна досягти лише у процесі навчання, наближеного до умов діяльності у сфері морської галузі. Застосуванню методу «занурення» у професійній підготовці майбутніх морських фахівців сприяє використання різноманітних тренажерів у навчанні.

Тренажерна підготовка курсантів ХДМА та морського коледжу ХДМА (МК ХДМА), починаючи з 2014–2015 н.р., проводиться спільно із Херсонським морським спеціалізованим тренажерним центром при ХДМА (ХМСТЦ). Використання методу «занурення» реалізується практичною частиною курсу, коли після отримання теоретичних знань студенти мають можливість апробувати свої знання, активно відпрацювати практичні навички в умовах, близьких до реальних професійних. Для повного занурення під час курсу використовуються новітні тренажери та обладнання, сучасні методи викладання, а викладачі є діючими особами командного складу морських суден.

Для впровадження тренажерної підготовки була реалізована концепція її інтеграції у навчальний план. Для цього були розроблені інтегровані плани проведення навчально-тренажерних курсів для отримання курсантами всіх сертифікатів, необхідних для проходження практики та отримання першого робочого диплома.

Тренажерна підготовка в ХДМА та МК ХДМА умовно поділяється на два етапи. Перший етап – підготовка курсантів для проходження навчальної плавальної та виробничої плавальної практики. Курсанти отримують сертифікати міжнародного зразка, відповідно до вимог Конвенції ПДНВ з поправками [7], вивчаючи відповідні курси, а саме:

1. «Ознайомлення, початкова підготовка та інструктаж з питань безпеки».
2. «Підготовка фахівців з рятувальних шлюпок, рятувальних плотів та чергових шлюпок, що не є швидкісними черговими шлюпками».
3. «Виконання обов'язків членів екіпажу з охорони судна».
4. «Підготовка та інструктаж з питань охорони для всіх моряків».

Другий етап – підготовка документів на отримання курсантами першого робочого диплома. Курсанти проходять тренажерну підготовку для отримання сертифікатів під час вивчення таких курсів:

5. «Підготовка боротьби з пожежею за розширеною програмою».
6. «Підготовка з надання першої медичної допомоги».
7. «Підготовка із судноводіння з використанням радіолокатора, радіолокаційної прокладки та використанням ЗАРП, з роботи в колективі на містку, з пошуку та порятунку на рівні експлуатації» (тільки для судноводіїв).
8. «Підготовка з використання електронних картографічних та навігаційно-інформаційних систем на рівні експлуатації» (тільки для судноводіїв).
9. «Курс підготовки або поповнення знань на тренажері ГМЗЛБ за програмою підготовки відповідно диплома загального оператора ГМЗЛБ» (тільки для судноводіїв).

Курс «Ознайомлення, початкова підготовка та інструктаж з питань безпеки» інтегрований у навчальну дисципліну «Безпека життєдіяльності на морі». Її викладання здійснює не лише досвідчений викладач, а й кваліфікований інструктор тренажерного центру. Метод занурення реалізується в переході від лекційних занять до відпрацювання навичок виконання правил техніки безпеки на борту судна. Заняття проводяться в навчальних лабораторіях ХДМА:

«Тренажерний комплекс з відпрацювання навичок безпеки на воді», «Пожежний полігон», лабораторії «Медична допомога на борту» та кабінеті «Боротьба з пожежею».

Навчальна лабораторія «Тренажерний комплекс з відпрацювання навичок безпеки на воді» містить водний басейн для відпрацювання навичок рятування на воді та рятування із вертолітної кабіни, рятувальну шлюпку закритого типу. Ця лабораторія дозволяє студентам набути практичних навичок з техніки особистого виживання на морі, першої медичної допомоги, персональної безпеки та суспільних обов'язків. До складу лабораторії входить навчальний клас, обладнаний мультимедійними засобами для проведення презентацій під час навчально-тренувальних занять, та тренажери для відпрацювання практичних навичок з

покидання аварійного вертольота з використанням дихальних апаратів, вертолітних ременів безпеки, авіаційного і вертолітного плотів, а також виходу з вертольота з-під води через аварійні виходи (двері й ілюмінатори).

Навчальна лабораторія-тренажер «Пожежний полігон» складається з двох контейнерів (40-футового та 20-футового), що переобладнані для проведення тренажерної підготовки з боротьби з пожежею. Контейнери обладнано спринклерною системою гасіння, що дозволяє імітувати пожежу в машинному відділенні, у житловому приміщенні, проводити навчання щодо евакуації із задимленого приміщення. Тренажер дозволяє відпрацювання навичок боротьби з пожежею на судні, організацію й підготовку пожежних партій, перевірку обладнання й систем для виявлення й гасіння пожежі, розслідування й складання повідомлень про випадки пожежі. Також він дозволяє проводити практичне та теоретичне навчання курсантів з подальшим формуванням таких компетентностей: керівництво операціями з боротьби з пожежею на судах; організація і підготовка пожежних партій; перевірка й обслуговування систем і обладнання для виявлення пожежі й пожежогасіння; розслідування й складання повідомлень про інциденти, пов'язані з пожежами.

Курс «Підготовка фахівців з рятувальних шлюпок, рятувальних плотів та чергових шлюпок, що не є швидкісними черговими шлюпками» інтегрується з навчальною дисципліною «Комплексна тренажерна підготовка до практики та дипломної атестації». Курс проводиться в навчальній лабораторії «Тренажерний комплекс з відпрацювання навичок безпеки на воді», на тренажерах «Шлюпка вільного падіння» та «Швидкісна рятувальна шлюпка». Це дозволяє майбутнім морським фахівцям методом «занурення» набути практичних навичок з техніки особистого виживання на морі, першої медичної допомоги, персональної безпеки та суспільних обов'язків; для забезпечення підготовки і посадки людей у швидкісні рятувальні шлюпки, безпечного спуску на воду та підняття шлюпки на борт судна, експлуатації й керування мотором швидкісної шлюпки.

Курс «Підготовка та інструктаж з питань охорони для всіх моряків» та «Виконання обов'язків членів екіпажу з охорони судна» інтегрується з навчальною дисципліною «Охоронні заходи на судні» і проводиться в навчальній лабораторії «Охорона судна». Ця лабораторія обладнана мультимедійними засобами, що дає змогу відпрацьовувати дії команди при загрозі безпеки судна. Студенти мають змогу користуватися проектором та комп'ютерною технікою, які допомагають змодельовати певну ситуацію на борту судна. У кабінеті розміщено набір демонстраційних плакатів (стендів), які надають курсантам можливість ознайомитися із засобами та методами охорони судна, можливими діями команди при атаці піратів, оволодіти планом охорони судна.

З навчальними дисциплінами «Комплексна тренажерна підготовка до практики та дипломної атестації» та «Тренажерна підготовка» інтегровано курс «Підготовка боротьби з пожежею за розширеною програмою». Він проводиться в навчальній лабораторії-тренажері «Пожежний полігон». Тренажер дозволяє майбутнім морським фахівцям відпрацювати навички боротьби з пожежею на судні, організацію й підготовку пожежних партій, перевірку обладнання й систем для виявлення й гасіння пожежі, розслідування й складання повідомлень про випадки пожежі.

Курс «Підготовка з надання першої медичної допомоги» інтегрується з навчальними дисциплінами «Комплексна тренажерна підготовка до практики та дипломної атестації» та «Тренажерна підготовка», що сприяє переходу від теоретичного матеріалу до розгляду конкретних ситуацій та аналізу поведінки екіпажу під час надзвичайних ситуацій. Цей курс проводиться в навчальній лабораторії «Медична допомога на борту судна», яка оснащена мультимедійними засобами, що надає змогу відпрацювати студентам навички порятунку людини при погіршенні стану здоров'я. Для підготовки курсантів для надання першої медичної допомоги на борту судна лабораторія має повний комплект устаткування, а саме: фантом (манекен) – імітація фігури людини; муляжі для відпрацювання навичок із уведення

лікарських засобів підшкірно та внутрішньом'язово; імітатори ран та травм; медичну шафу, у якій наявні муляжі сучасних дезінфікувальних розчинів вітчизняного та іноземного виробництва; муляжі лікарських препаратів, які зазвичай використовуються в судовій медицині, та ампули з медичними розчинами та ін.

Курс «Підготовка з судноводіння з використанням радіолокатора, радіолокаційної прокладки та використанням ЗАРП, з роботи в колективі на містку, з пошуку та порятунку на рівні управління» інтегрується в курс «Використання радіолокатора та засобів автоматичної радіолокаційної прокладки при розходженні суден» та «Радіонавігаційні прилади». Для реалізації методу «занурення» з метою удосконалення професійної підготовки майбутніх морських фахівців навчання проводиться в лабораторії «Засоби електронної навігації», яка використовується для повторення основ теоретичного курсу традиційних методів судноводіння, а також для базового навчання та практичної підготовки сучасними автоматизованими засобами навігації. У лабораторії місце викладача обладнано засобами керування робочими місцями студентів, звуковою системою, проектором і виконує функцію «віртуального» навігаційного містка керованого судна з підключенням до нього станцій ЕКНІС та радар/ЗАРП. Лабораторія відповідає вимогам до навчальних класів типу С2 з класифікації DNV/ІМО.

У навчальну дисципліну «Навігаційні інформаційні системи» інтегровано курс «Підготовка з використання електронних картографічних та навігаційно-інформаційних систем на рівні експлуатації». Цей курс викладається в навчальних лабораторіях «Використання засобів автоматизованої радіолокаційної прокладки та радіолокаційних станцій» та «Навігаційний ходовий місток», що дозволяє використовувати їх для навчання способів маневрування судна, керування буксирними та швартовими операціями та операціями з пошуку та рятування на спеціалізованих типах суден, керування та спостереження за судновою руховою установкою, використання системи морського зв'язку. Занурення в наближені до реальних умови майбутньої професійної діяльності дозволяють студентам отримати знання, навички і розуміння навігаційних і електронних карт для виконання обов'язків вахтового офіцера, визначених у ПДНВ; володіти уміннями працювати, інтерпретувати та аналізувати інформацію, отриману з Електронної картографічної навігаційно-інформаційної системи (ЕКНІС).

Курс «Підготовка або поновлення знань на тренажері ГМЗЛБ за програмою підготовки відповідно до диплома загального оператора ГМЗЛБ» інтегрується в навчальну дисципліну професійної підготовки майбутніх морських фахівців «Глобальний морський зв'язок для пошуку та рятування». Цей курс викладається в навчальній лабораторії – «Тренажері ГМЗЛБ» (ГМЗЛБ – Глобальна морська система зв'язку під час лиха та для забезпечення безпеки мореплавства). Лабораторія дозволяє вести підготовку за кваліфікаціями загальний оператор ГМЗЛБ та оператор обмеженого району, а також відпрацьовувати вправи з пошуково-рятувальних операцій (SAR). У лабораторії встановлено 15 ГМЗЛБ тренажерів, а також апаратна стійка ГМЗЛБ, яка є повнофункціональною копією ГМЗЛБ консолі сучасного судна.

Отже, відповідаючи концепції методу «занурення», навчальний процес в ХДМА та МК ХДМА побудований на принципі постійного повторення та закріплення вже пройденого матеріалу. Після проходження основного теоретичного матеріалу студенти мають можливість пройти тренажерну підготовку з відпрацюванням та оцінюванням набутих компетентностей. До початку виробничої практики студенти отримують повний пакет документів та мають усі сертифікати, необхідні для проходження плавальної практики, під час якої вони мають можливість застосувати отримані знання та навички.

Висновки з дослідження та перспективи подальших розвідок у цьому напрямі.

Отже, метод занурення долає традиційно усталену установку на навчання як на тяжку працю, яка породжує падіння самооцінки й ініціативи, і, як наслідок, – продуктивності навчання.

Цей метод забезпечує дедалі зростаючу впевненість студентів у своїх силах і полегшує перехід від навчання до самонавчання. Тому метод занурення використовується ХДМА як під час тренажерної, так і практичної підготовки курсантів, що забезпечує підготовку фахівців високого класу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гитман Е. К. Метод погружения в профессиональном образовании. Пермь: ПГТУ, 2000. 121 с.
2. Міхно С. В. Immersion into the object of cognition as a condition for the formation of cognitive and creative independence of students in heuristic learning. Вісник Вінницького політехнічного інституту. 2008. № 4. С. 145-149.
3. Шавровська В. Метод «занурення» – сучасна модель навчання й виховання у різновікових групах. Палітра педагога. 2006. №1. С. 26-30.
4. Рапацевич Е. С. Педагогика: Большая современная энциклопедия. Минск: Современное слово, 2005. 730 с.
5. Гитман Е. К. Концентрированное обучение в системе высшего военного профессионального образования. Вестник Башкирского университета. 2010. 15 (4), С. 1330-1332.
6. Грановская Р. М. Элементы практической психологии. Санкт-Петербург: Свет, 1997. 608 с.
7. Міжнародна конвенція про підготовку і дипломування моряків та несення вахти 1978 року. Режим доступу: URL: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/995_053. (дата звернення: 22.11.2018).

УДК 378.22

DOI <https://doi.org/10.26661/2522-4360-2018-2-31-16>

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО РОБОТИ В ОПОРНОМУ ЗАКЛАДІ ОСВІТИ В СІЛЬСЬКІЙ МІСЦЕВОСТІ

Матвієнко О. В., д. пед. н, професор

Інститут педагогіки та психології Національного педагогічного університету

ім. М. П. Драгоманова,

вул. Тургенєвська, 8/14 м. Київ, Україна

Imatvienko70@gmail.com

У статті зосереджується увага на проблемах кадрового забезпечення опорних закладів освіти в сільській місцевості, обґрунтовується необхідність внесення змін у зміст професійної підготовки майбутніх учителів, формування в них компетентностей, необхідних для успішного здійснення професійної діяльності в опорних закладах освіти сільської місцевості, акцентовано на важливості ролі опорних закладів освіти в організації інклюзивного навчання дітей з особливими освітніми потребами. Зазначається, що одним з ключових напрямів удосконалення змісту професійної підготовки вчителів опорних закладів освіти наразі вбачається в запровадженні спеціальних нормативних курсів, спрямованих на формування у них додаткових компетентностей, які б визначали їхню здатність успішно здійснювати професійну діяльність за фахом в умовах сільської місцевості.

Ключові слова: село, територіальна доступність повної загальної середньої освіти, опорний заклад освіти, учитель, інклюзивне навчання.